

Kornoelje

Voorjaar 2021 – Nummer 76

IVN Vries

Inzameling oud papier

goed
voor het
milieu!

Regeer.
Akkoord

Tourism's impact on climate
change and its mitigation
challenges

MAINPORTS
VOORBIJ

Pak rijststof bij luchthavens nu aan, de
gezondheid van de omwonenden staat op
het spel

Longartsen slaan alarm: risico's
luchtvervuiling worden ernstig
onderschat

ENVIRONMENTAL
NOISE
GUIDELINES
for the European Region

World
Energy
Outlook
2018

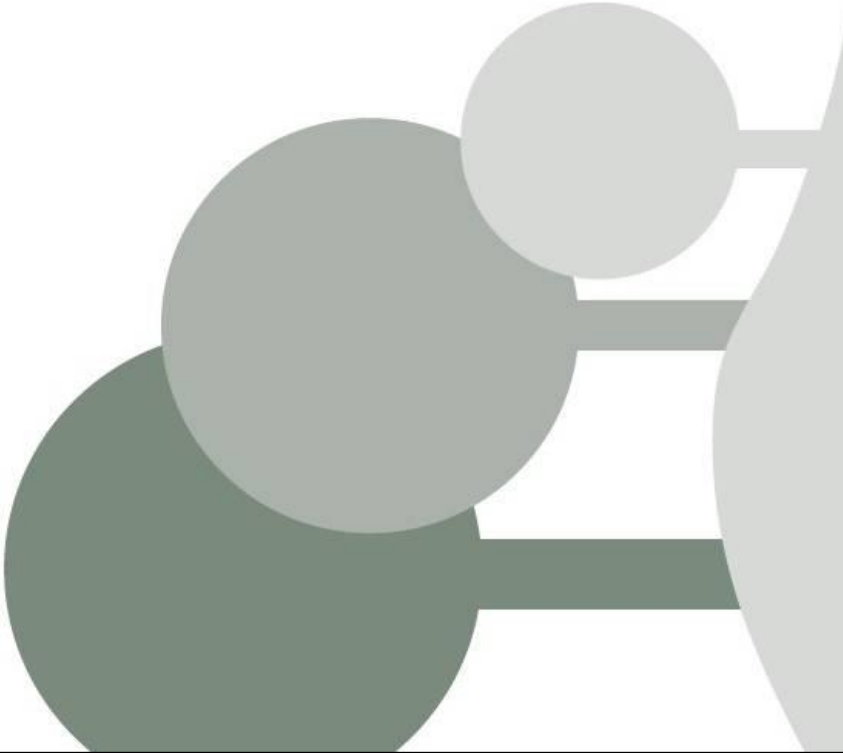
Wietske

wlterveld@hotmail.com

Wietske Jonker beroemd en berucht in Den Haag | zie blz. 17

Inhoud

Voorwoord	5
Zwerven, spitten en 300 kg goudreinetten; in gesprek met Annemarie de Vries	6
Cognitieve en visuele vermogens van vogels	7
Een huiszwaluwtil in Tynaarlo	13
Jaarverslag Vogelwerkgroep 2020	15
Wietske Jonker: 50 jaar bezig met natuur in en om Vries	17
Een scharlakenrode kelk in de winter	23
Het gentiaanblauwtje	24
In hogere kringen, het mosschelpje	25
Verslag van de Steenuilenwerkgroep	29
Notities uit mijn natuurdagboek	31
Musjes van Erik van Ommen	33
Boekbespreking <i>Zo doen vogels dat</i>	34
Natuurmomentjes in De Punt	34
Verschillende vleugels	37
Jeugdactiviteiten in Yde	39
In één week van -15 naar +15	41
Wisseling van de Steenuilen wacht	40
Activiteitenprogramma IVN Vries 2020- 2021	43
Colofon IVN Vries	46

hoveniersbedrijf

Sander Bosch bv

mobiel: (06) 51 31 64 62

postadres

Postbus 47

9480 AA Vries

tel. (0592) 54 20 69

fax (0592) 54 43 24

Assen

Ketellapperstraat 57

9403 VS Assen

info@sander-bosch.nl

www.Sander-Bosch.nl

Voorwoord

Misschien hebt u het niet eens gemerkt: Annemarie -wie kent haar niet?- heeft na vele jaren haar redactiewerk voor ons verenigingsblad overgedragen. In 2014 is zij toegetreden tot de redactiecommissie. In het najaar van 2015 heeft zij de vormgeving overgenomen van Wil Folkers. Tot en met het vorige nummer, 6 jaren lang dus, met een inloopjaar. Heel veel dank, Annemarie. En wij verwelkomen Joke Rosier in haar plaats. Fijn dat zij het stokje wil overnemen en samen met Ina en Heim de redactiecommissie gaat vormen.

Voor het bestuur was het een vreemd jaar. De vereniging ging in een soort winterslaap. En daar zijn we nog niet uit. Winterslaap is een goede methode in de natuur om een periode waarin geen perspectief zit voor het individu te overleven. Door te gaan sluimeren en het niveau van leven terug te schroeven, om met voldoende kracht terug te kunnen komen als betere tijden weer aanbreken. Het is een beproefde methode voor vleermuizen en egels, sommige slangen en schildpadden, om een kommernisvolle periode door te komen. Het bestuur was op een bepaalde manier ook sluimerend. Vanaf enig moment was het niet meer mogelijk bijeen te komen. Heel veel moest dus via e-mail geregeld worden. Een handicap voor het overleg met elkaar.

Hoelang duurt deze vreemde tijd? Niet bekend. Het is zomaar mogelijk dat weer van regeringswege opgeroepen wordt tot terughoudendheid in contacten. Daar moeten en willen wij ons dan aan houden. Steeds zijn wij positief: wij maken gewoon ons programma kenbaar, hoe leuk is het niet om er met elkaar erop uit te trekken, deelgenoot te worden van aspecten in het leven rondom ons? En meegenomen te worden in de kennis en bevlogenheid van een spreker of gids? We zijn er weer aan toe, maar kan het? Steeds weer melden wij via e-mail en website of activiteiten doorgaan. Een positieve instelling houdt ons op de been. IJzerenheinig, alsof er niets aan de hand is, bereidt het bestuur ook de algemene ledenvergadering weer voor. Te houden in de derde week van maart, zoals we gewend waren. Lukt het dit jaar weer?

*Met vriendelijke groet,
Peter Kwast*

Zwerven, spitten en 300 kg goudreinetten

In gesprek met Annemarie de Vries

Op 9 februari ga ik in gesprek met Annemarie de Vries of zoals de voorzitter in het voorwoord schrijft: met 'Annemarie-wie kent haar niet'. Ze gaf een waarschuwing vooraf: "Weet je het zeker? Zoveel heb ik niet te vertellen." Natuurlijk weten wij, IVN-leden uit Vries en omgeving, wel beter! Geboren en getogen in Utrecht en vanaf de peuterleeftijd bij haar vader achter op fiets naar de groentetuin buiten de stad. "Mijn vader is van de plantjes. Hij vertelde niet alleen hoe ze heten, maar ook waar je ze kunt vinden." Later in het gesprek vertelt ze hoe zij op de middelbare school de schoolflora gebruikte: de analyse van een plantje ging van achteren naar voren. "Ik kende de meeste plantjes al, maar om toch aan de opdracht van een detailbeschrijving te voldoen, was de flora wel handig."

Groentetuin

Ook van haar vader leert ze hoe ze een groentetuin moet aanleggen en onderhouden. Later blijkt dat ze in alle plaatsen waar ze heeft gewoond een groentetuin heeft aangelegd en haar kinderen en de kinderen die ze lesgeeft betreft bij het voedselproces: van zaaien, poten en lekker wroeten in de aarde tot en met het eten op het bord. Als ik vraag naar het moment van eerste besef of verwondering over de natuur, noemt ze de appelboom en de prei uit de moestuin in Utrecht. Symbolisch voor het fruit en de groente dat in de oorlogsjaren 'verdween' uit hun tuin.

Levensloop

Haar levensloop kenmerkt zich, volgens eigen zeggen door 'bloemetjes en weten waar' en 'moestuin en hard werken'. Ze vertelt over de zwerftochten, wandelend of bij haar vader achter op de fiets, langs

Natuurwerkdag 2015

weiden en graslanden in het agrarische gebied in de omgeving van Utrecht, over de moestuin in Amsterdam waar ze 73 kruiwagens met zand moest verplaatsen over een afstand van 300 m en later ruim 300 kg goudrenetten oogstte die ze vervolgens weggaf, over een weiland dat moest worden omgeploegd met de schop 'wel twee spades diep' om een groentetuin te worden. En ook over het plantje dat ze op de kleuterschool moest verzorgen, over het mislukte experiment als achtjarige om Atalanta's te kweken ("maar met koolwitjes lukte het wel"), haar wens om met een vriendin een geitenboerderij op te zetten of later boerin te worden. Maar in werkelijkheid laat zij zich na een korte periode als wetenschapper omscholen tot onderwijzeres. Ze kiest voor een baan op een Montessorischool in Amersfoort grenzend aan een landgoed en aan het Natuur Educatief Centrum. Op deze manier kan ze haar doelstelling realiseren: kinderen bewust te maken van alles wat met de natuur te maken heeft. Ze geeft veel van haar kennis door aan haar leerlingen, niet alleen in de lessen, maar ook door er op uit te trekken en hen de natuur te laten ervaren en onderzoeken.

Vries

Sinds 2013 woont Annemarie in Vries en daar gaat ze direct met een border in de grote tuin van haar man Kor Mulder aan de slag. Na een uitgebreide studie van de grondsoort, een studie naar de stand van de zon in elk seizoen en advies van Alie Stoffers van de Tuinerie, ontwerpt ze zelf de border en doet ze al het werk zelf. Ze houdt een tuinlogboek bij.

Annemarie wordt actief in de redactie van de Kornoelje (binnen het IVN). Vanaf nummer 63 als lid van de redactie en vanaf nummer 65 als eindverantwoordelijke voor de lay-out en vormgeving. Ze fotografeert graag, haar foto's zijn van bijzonder goede en mooie kwaliteit en we nemen ze regelmatig op in de Kornoelje. Ook dat heeft ze van huis uit meegekregen: haar vader was hobby-fotograaf en had in huis een 'donkere kamer' ingericht. "Ik houd erg van fotograferen en van beelden. Ik kan me helemaal uitleven".

Natuurgids

En passant volgt ze nog even de cursus tot gids van het IVN: "Ik wilde mijn kennis verbreden voor de Kornoelje." Voor het adoptieterreinverslag dat gemaakt moet worden, doet zij onderzoek naar ontstaan en vegetatie in een door haar gekozen gebied. Ze begint in de Zeijer Strubben, maar moet na een blessure een gebied dichterbij huis zoeken. Ze vervolgt het onderzoek in het Holtveen. Het levert een

fantastisch naslagwerk op, rijkelijk voorzien van prachtige foto's. Voor de cursus werkt ze ook nog enige tijd mee aan het uitzetten van wandel- en fietsroutes in de Onlanden.

Tijdens het gesprek wordt duidelijk hoe ongelooflijk veel kennis Annemarie heeft, hoe enthousiast zij de natuur beleeft en hoe boeiend zij hierover kan vertellen. Tal van mooie anekdotes worden gedeeld, genoeg om een hele Kornoelje te vullen.

Annemarie stopt met haar redactiewerk voor de Kornoelje: de periode dat er veel werk verricht moet worden, valt in het voor- en naseizoen waarin zij en Kor er graag met de caravan op uit willen trekken zonder de druk van een deadline. Dat 'vele werk' is voor Annemarie niet alleen de genoemde vormgeving, maar ook de redactievergaderingen, het contact met de inzenders van de kopij en de foto's, de drukkerij en de adverteerders (voor en na elke uitgave) en ook nog eens het regelen van de bezorging in Vries en omgeving. De taken zijn opnieuw verdeeld, maar daarbij is duidelijk geworden hoe ontzettend veel werk zij heeft verricht om elke Kornoelje weer tot een mooie uitgave te maken!

Annemarie, namens alle lezers van de Kornoelje, enorm bedankt!

Tekst: Ina Maring

ONTLUIKEND GROEN
BLOEM & GROEN STYLING

Brinkstraat 3 - 9481 BJ Vries - Tel. 0592-543056

Bruidswerk
Rouwbloemwerk
Abonnementen
Potterie
Snijbloemen en planten

www.ontluikendgroen.nl

Cognitieve en visuele vermogens van vogels

Sommige roofvogels kunnen drie tot vier keer verder kijken dan wij. Voor de wigstaartarend is dat door onderzoekers zo goed mogelijk vastgesteld. Het netvlies van vogels ziet er anders uit dan het onze. Het bevat meer kegeltjes die anders gepositioneerd zijn, zodat ze

Wigstaartarend, de grootste roofvogel in Australië

gedetailleerder kunnen zien. Die roofvogels kijken met een soort telelens; ze kunnen van honderden meters hoogte zodoende een veldmuisje waarnemen. Bovendien zien vogels kleurschakeringen anders dan wij. Ons netvlies is gevoelig voor drie basiskleuren, blauw, groen en rood. Vogels ontvangen nog een vierde kleurschakering op hun netvlies via ultraviolette golflengtes. Die beïnvloeden alle kleuren die ze zien, op een manier die wij niet kunnen bevatten. Zo zien ze bijvoorbeeld dingen die voor ons onzichtbaar zijn, zoals een urinespoor van een woelmuis.

In een kooi

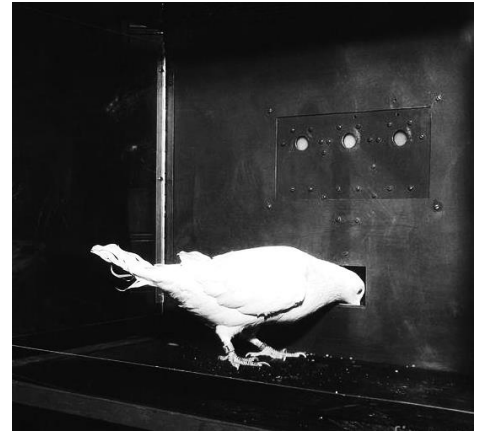
Onderzoek onder raven wees uit dat deze vogels veel sneller dan wij visuele prikkels verwerken. Ze kunnen tweemaal zo snel als de mens een bepaald voorwerp uit een hele serie voorwerpen kiezen. Zo'n snelle perceptie is waarschijnlijk van invloed op het hele cognitieve proces. "In veel taken zijn ze beter dan apen", schrijft een onderzoeker in 2019.

Dergelijk vogel-onderzoek vindt tegenwoordig voornamelijk in het veld plaats: zorgvuldige observaties, video-opnames, digitale verwerking, etc. Voorheen werden de vermogens van vogels vooral in laboratoria onderzocht, dus met vogels in kooien. Daar kon men gemakkelijk alle omstandigheden en prikkels beheersen en manipuleren, om zodoende wetenschappelijk verantwoord onderzoek te doen naar de visuele en cognitieve vermogens van vogels.

Skinner

Een beroemd voorbeeld van laboratoriumonderzoek betreft de zogenoemde Box van Skinner. B.F. Skinner (1904-1990) had vanaf 1945 veel invloed op de

behavioristische stroming in de psychologie. Hij bestudeerde leerprocessen via conditionering en gebruikte daar dieren bij, zoals ratten en duiven. Evenals veel andere wetenschappers hadden duiven zijn voorkeur, omdat ze tam en dus gemakkelijk te hanteren waren. Hij zette ze in een box en deed er proeven mee. Vervolgens is deze experimentele setting overgenomen en uitgebreid in laboratoria over de hele wereld en dat ging bijvoorbeeld als volgt.

Razendsnel

De kooi is ongeveer zo groot als een flink sinaasappelkistje. In het midden zit een afscheidingsplaat met bovenin drie kleine openingen en beneden een grotere opening.

De getrainde duif die ervoor staat, kijkt naar de middelste opening aan de bovenkant. Daar verschijnt een kleur, laten we zeggen rood. Dan gaan de buitenste twee openingen ook werken, hier verschijnen diverse kleuren, en zo gauw daar rood bij is, pikt de duif op dat rode signaal.

Vervolgens rollen er wat voerkorrels in het bakje onderaan, die de duif snel opeet.

Deze procedure wordt voortdurend herhaald, steeds met een andere kleur. Wordt het bijvoorbeeld blauw, dan wacht de duif tot er ook blauw verschijnt in een van de buitenste openingen, de duif herkent die kleur, pikt erop en wordt beloond. Behalve kleuren kan de duif ook geometrische figuren van elkaar onderscheiden. In plaats van een kleur wordt een figuur getoond, laten we zeggen een driehoek. Zo gauw aan de buitenkant ook een driehoek verschijnt, pikt de duif daarop en krijgt hij wat voer. Na een korte training kan zo'n duif vijf kleuren en zeven geometrische figuren onderscheiden. Foutloos en razendsnel, je kunt het als menselijke toeschouwer nauwelijks bijhouden. Later worden de oefeningen ook nog gecombineerd tot langere programma's. Bijvoorbeeld, na tweemaal dezelfde kleur moet de duif eerst nog tweemaal dezelfde figuur aanpikken voordat hij beloond wordt. Op die manier kan de duif moeiteloos 50

verschillende programma's en honderden beelden onderscheiden en wel een jaar lang onthouden.

Industrie

Het gaat ons nu niet om de psychologische merites van een dergelijk onderzoek (daar is overigens nogal wat op af te dingen) maar om de cognitieve vermogens van de duif. Ook duiven hebben dus een verrassend leervermogen en ze zien dingen sneller en beter dan wij. Daar is toen indertijd gebruik van gemaakt in het gewone leven. Bijvoorbeeld in de industrie: aan het eind van een productieproces werden duiven ingezet voor de kwaliteitscontrole. Na gedegen training bleken ze in staat om de langskomende producten te controleren. Denk bijvoorbeeld aan geneesmiddelen. Iedere capsule die niet het juiste formaat, de juiste kleur of vorm had, werd er door de duif "uitgepikt", natuurlijk weer tegen beloning. Duiven maakten hier minder fouten mee dan menselijke controleurs.

Schipbreuk

Een ander voorbeeld uit de gezondheidszorg. Bij het opsporen van borstkanker hebben duiven geholpen. Duiven bleken in staat om op röntgenfoto's het verschil te zien tussen normaal weefsel en door kanker aangetast weefsel. En dat deden ze nauwkeuriger dan een ervaren radiologiedeskundige. Echt gebeurd!

Tenslotte nog een voorbeeld uit de militaire hoek. In 1978 werden duiven door de Amerikaanse marine in Hawaï opgeleid om opsporingen uit te voeren op zee. De Amerikaanse kustwacht maakte daar als volgt gebruik van. Op een doorzichtig deel van een helikopterbodemplaat stond een kooi met enkele duiven erin. Tijdens uitgebreide patrouilletochten waren de duiven in staat om gestrande vaartuigen of onderdelen daarvan op te sporen. Ze gaven dan een pik en waarschuwden zodoende de bemanning. Onderzoek wees uit dat de duiven 90 procent van de schipbreuken konden opsporen, terwijl de bemanning zelf niet verder kwam dan 38 procent.

En dan hebben we het nog niet eens over die drie duiven die samen een onbemande raket bestuurden...

Voedsel verstoppert

Dergelijke activiteiten speelden zich zo'n 50 jaar geleden af. Men dacht toen echt dat duiven op grote schaal in lastige industriële processen konden worden ingezet. De gigantische ontwikkeling van de informatietechnologie maakte vervolgens die inzet natuurlijk totaal overbodig.

De vogels deden deze kunststukjes in laboratoriumomstandigheden. Later verplaatste het vogelonderzoek zich naar het veld. En ook daar kwamen verbluffende staaltjes van de cognitieve vermogens van de dieren aan het licht. Bijvoorbeeld bij vogelsoorten die voedsel verstoppert.

Onderzoekers in Amerika toonden aan dat struikgaaien een heel bijzonder geheugen hebben. De vogels herinneren zich niet alleen waar ze hun eten hebben begraven, maar ook wat voor eten dat was. Ze graven namelijk het bederfelijke voedsel (fruit, insecten) het eerste op, later het houdbare voedsel (zaden, noten).

Struikgaaier, zangvogel die alleen in Florida voorkomt

Ook andere vogelsoorten die voorraden verstoppert kunnen zich hun geheime verstoppplaatsen met grote precisie herinneren, soms duizenden plekken! Onderzoekers veronderstellen dat vogels een speciaal zintuig hebben om specifieke locaties op te slaan in hun kleine hersenpan. Ze maken gebruik van allerlei visuele herkenningspunten in het landschap en slaan de betreffende locatie als een soort driedimensionale foto op. Het is wonderbaarlijk hoe zo'n vogeltje die honderden afzonderlijke plekken in zijn geheugen kan opslaan en maanden later kan terugvinden.

We hebben iets gezien van de onbegrijpelijke visuele en cognitieve vermogens van vogels, zowel onderzocht in laboratoria als in het veld. Vogels kunnen meer dan mensen, dat is wel duidelijk.

Heim Meijerink

Bronnen

Veel van bovengenoemde gegevens zijn ontleend aan Jennifer Ackerman, *Zo doen vogels dat*, 2020, een fantastisch overzicht van vogelonderzoek over de hele wereld. Een recensie staat elders in deze Kornoelje.

Een andere bron was: Martin Monestier, *Les pigeons voyageurs*, 1994.

En verder: Wikipedia.

Een huiszwaluwtil in Tynaarlo

In het dorp Tynaarlo broedt de huiszwaluw. Dit is zichtbaar aan diverse dakranden van huizen in en rond het dorp die zijn voorzien van zwaluwnesten (restanten). Omdat de huiszwaluw in aantal afneemt en op de rode lijst staat wil het dorp Tynaarlo graag een bijdrage leveren aan de instandhouding van deze prachtige vogel.

De initiatiefnemers (Dorpsbelangen Tynaarlo, IJvereniging Tynaarlo en Sylvie Westerhof) vroegen IVN afdeling Vries om medewerking. Begin 2020 hebben zij de omgeving waar de til zal worden geplaatst laten onderzoeken door Peter Kwast die huiszwaluwen telt voor IVN-Vries. Zijn aanbevelingen uit dit onderzoek zijn positief. Hij omschrijft de biotoop waar de til geplaatst wordt als volgt:

“In directe nabijheid is sprake van een waterpartij in de vorm van een ijsbaan die in de zomer niet droogvalt (er ontstaan poeltjes waar de zwaluwen kunnen badden). In de buurt zijn diverse landerijen (akkerland, weiland) en er zijn boompertijen of struweel. Hoewel er ook klei in de buurt aanwezig is (één à twee kilometer verder oostwaarts meandert het riviertje het “Schipborgs Diepje”) is de grond vooral zavelig. Al met al acht ik het niet uitgesloten dat huiszwaluwen voldoende voedsel (insecten) vinden in deze biotoop en zich er dus kunnen vestigen”.

Bij het IJsvogelfonds 2020 van Vogelbescherming Nederland hebben we in februari een aanvraag ingediend voor financiële steun. De aanvraag was kwalitatief in orde maar er waren te veel aanvragen om te kunnen honoreren. Om het mooie project niet een zachte dood te laten sterven besloot IVN na overleg met de initiatiefnemers mee te doen met de Rabo ClubSupport actie. Dit leverde € 371,36 op, een hoopgevende steun. Bovendien doneerden twee particulieren tezamen € 300.- Dorpsbelangen en de IJvereniging dragen ook bij met eigen geld en vooral met werkzaamheden bij de bouw van de fundering. Aangemoedigd door dit resultaat deden we in december een aanvraag bij het Prins Bernhard Cultuurfonds, voor inwoners van Tynaarlo Jenny Vrieling fonds. Deze werd 5 februari goedgekeurd!

De eigen bijdragen in geld en werkzaamheden zijn van groot belang voor de toekenning.

Op 30 januari bezocht ik als vertegenwoordiger van IVN de locatie bij de IJsbaan in Tynaarlo. Daar ontmoette ik Arjen Bakema van Dorpsbelangen, Jan Meijering van de IJsvereniging en Sylvie Westerhof. Drie enthousiaste mensen, zie foto, het paaltje is de plek waar de til geplaatst zal worden. Arjen heeft bij zijn eigen huis boeren-, huis- en gierzwaluwen.

Arjen, Jan, Sylvie

Er is haast geboden om te zorgen dat de til klaar is als de huiszwaluwen weer terugkomen van hun overwintering in Afrika. Arjen had de til al besteld en met Jan Meijering overlegde hij meteen over de plaatsing van de benodigde betonnen fundering, een activiteit van de vrijwilligers van Dorpsbelangen en de IJsbaanvereniging.

Bij de officiële opening van het gebiedje zullen vertegenwoordigers van de gemeente (burgemeester of wethouder) en de pers uitgenodigd worden. Het is te verwachten dat de zwaluwtil als herkenningspunt de nodige aandacht zal trekken. Natuurlijk zal IVN daar ook bij aanwezig zijn. Opgemerkt dient te worden dat onze afdeling nog geen leden of donateurs heeft in Tynaarlo. Wie weet!

*Tekst: Kees Langeveld
Foto: Annemarie de Vries*

Jaarverslag Vogelwerkgroep 2020

Het jaar 2020 verliep nogal anders dan verwacht voor de vogelwerkgroep, als gevolg van het corona-virus. Er zijn slechts 3 vogelexcursies georganiseerd vanwege de beperkende maatregelen. Alle tellingen zijn echter (individueel) gewoon doorgegaan. Zodoende valt er nog wel een en ander te melden. Ook vermeldenswaard is dat de Zomertortel weer terugkeerde naar Vries. Het bleek zelfs om een paartje te gaan. Wel opmerkelijk was het dat dit paartje Zomertortel voortdurend in en rond het dorpscentrum verbleef.

Zomertortel

Nu volgt een selectie van de uitgevoerde tellingen.

Meetnet Agrarische Soorten (MAS)

Blauwe kiekendief

In het voorjaar zijn 9 telpunten geteld in het agrarisch gebied tussen Vries, Zeijen, Donderen en Yde. Voor het 2^e opeenvolgende jaar werd de Tureluur gemist. Nu ook voor het eerst geen Wulp (wel 1 net buiten de telcirkel). Daarentegen meer Kieviten (10) dan in voorgaande jaren. Dat betekent nog niet dat die ook allemaal gebroed hebben. Opvallend is dat op bijna elk telpunt wel een Roodborsttapuit is waargenomen. Dat

zegt wel iets over de dichtheid hier in het buitengebied. Leuke overige waarnemingen waren o.a. in totaal 13 Tapuiten (doortrekkers), 2 jagende Blauwe Kiekendieven en 2 jagende Torenvalken.

Selectie van soorten (mogelijke broedvogels): Veldleeuwerik 7, Kievit 10, Graspieper 9, Gele Kwikstaart 11, Witte Kwikstaart 8, Scholekster 2, Holenduif 1,

Boerenzwaluw 8, Huiszwaluw 1, Roodborsttapuit 8, Grasmus 11, Gekraagde Roodstaart 4, Koekoek 1, Boompieper 7, Kneu 3, Geelgors 10, Putter 1.

BMP De Holten (Broedvogel Monitoring Project)

De inventarisatie van De Holten, aan de westzijde van Vries, leverde een nieuw maximum van 370 territoria op. Het aantal soorten broedvogels van 43 is redelijk goed, ook al zijn er opmerkelijke soorten gemist. Dit is weer gecompenseerd door andere soorten.

De Zwartkop heeft een nieuw maximum (38 territoria) en is daarmee net als vorig jaar de nummer 1 van het gebied.

Zwartkop man

Ook de Roodborst heeft een nieuw maximum (33) en de top 3 wordt aangevuld met de Winterkoning (32). Ook waren er nieuwe maxima voor de Tuinfluiter (16), Pimpelmees (18), Koolmees (28), Brandgans (3) en Spreeuw (6). Geen nieuwe soorten dit jaar. Wel talloze soorten die nogal eens worden gemist, zoals Kleine Bonte

Specht (1), Groene Specht (1), Bonte Vliegenvanger (2), Groenling (1), Appelvink (1), Rietgors (1). De Bosuil is inmiddels al jaren een vaste broedvogel. Oudgedienden als Gekraagde Roodstaart (5), Grauwe Vliegenvanger (3) en Geelgors (12) hebben het prima gedaan wat territoria betreft.

Voor het eerst sinds we in 2004 zijn begonnen met de tellingen ontbreekt de Matkop. Dit zag ik al jaren aankomen, vanwege steeds minder

waarnemingen van deze mees. Dit is overigens in lijn met de landelijke dalende

Groene specht

trend. Wederom geen Koekoek, die wel nabij het gebied te horen was. Bizar is het dat we afgelopen jaar wel een Vuurgoudhaantje hadden, maar geen Goudhaantje. Maar als deze laatste tijdens de tellingen de snavel niet opendoet, dan houdt het op. Er is verder 1 soort met een nieuw minimum, de Vink (17).

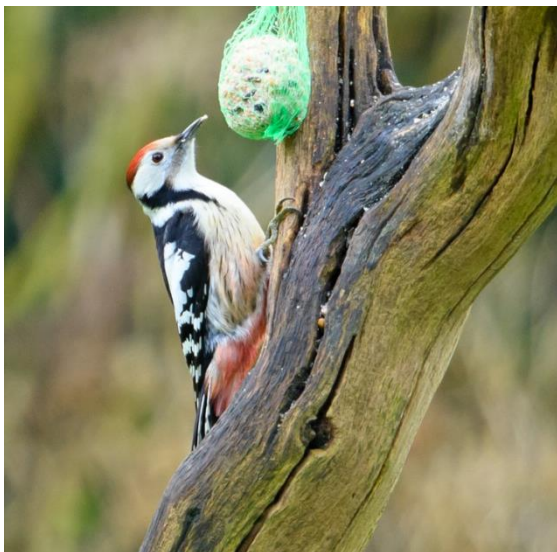
Huiszwaluwen atlasblok 12-34 (Oudemolen e.o.)

Het totaal aantal nesten was 85, vergelijkbaar met afgelopen jaren. Door de droogte vielen nogal wat nesten naar beneden. De grootste kolonie zat weer in Heidenheim, met 25 nesten. Opvallend is dat Oudemolen (totaal 38) het duidelijk beter doet dan Zeegse (5) en Taarlo (3). Deze inventarisatie was weer mogelijk doordat de bewoners enthousiast meewerkten en hart hebben voor de Huiszwaluwen op hun erf.

Vogelexcursies

- 11 maart: Asserbos (deelnemers 5)

Het Asserbos heeft een natuurlijker karakter dan menig ander Drents bos en dat heeft te maken met het beheer, waarbij oude en dode bomen veelal blijven

Middelste Bonte specht

staan. Dat de Middelste Bonte Specht hier inmiddels al jaren broedt is dus geen toeval. We hoopten deze specht dan ook te zien of te horen. Bij aanvang zagen we direct al de Grote Bonte Specht en daarna een Havik. Vervolgens hoorden we op 2 verschillende plekken de onmiskenbare 'zang' van een Middelste Bonte Specht, die eigenlijk alleen te verwarren is met een Gaai. Maar elke specht die we in het vizier kregen bleek toch weer een grote bonte. Er was natuurlijk ook

de nodige zangactiviteit te horen van vogels die je in een dergelijk bos kunt verwachten, zoals Goudhaantjes, Vuurgoudhaantjes, Zwarte Mezen en Boomklevers.

- 16 september: Tussenwater (deelnemers 5)

Net als een jaar geleden weer een bezoek aan het nieuwe natuurgebied tussen Zuidlaren en De Groeve. Helaas niet zulke bijzondere waarnemingen als de vorige keer. Veel Kieviten, Krakeenden en Grauwe Ganzen. Verder o.a. 2 Watersnippen, een IJsvogel, 2 Tapuiten en overvliegende Lepelaars.

- 15 oktober: De Onlanden, t.n.v. Peize (deelnemers 5)

Tijdens de excursie waren de leukste waarnemingen t.w.v. het Peizerdiep, namelijk een Klapekster, 20 Watersnippen en een Zeearend. Verder o.a. een groepje Kneu, 3 Bruine Kiekendieven en een roepende Waterral. Overal Graspiepers en veel eenden uiteraard.

Bijzondere vogels in Drenthe

Ook in Drenthe zijn er het afgelopen jaar veel bijzondere waarnemingen gedaan. In de nieuwsbrief van december van de Werkgroep Avifauna Drenthe (WAD) is een overzicht opgenomen van bijzondere vogels in Drenthe in het afgelopen jaar. Ik licht er hier een paar vogels uit. Het volledige artikel is te lezen op de website www.avifaunadrenthe.nl.

Vrijwel het hele jaar zat er, met tussenpozen, een Roze Pelikaan in het Reestdal bij Meppel. In januari zaten er 3 Grote Zee-eenden op het Leekstermeer. In april werden 5 Morinelplevieren gezien bij het Eexterveld en 3 Drieteenstrandlopers bij Zeijen. In mei-juni was de Grote Karekiet te horen in De Onlanden. In de maanden mei-juli zat de Roodmus te zingen bij het Bargerveen. In juni vloog er een Dwergarend over Drenthe, deze vloog ook over Vries. In juli werd er een Rode Rotslijster gezien in Uffelte. In september zat er een Ortolaan bij het Eexterveld. In oktober werd er een Grijze Wouw gezien in de Onlanden. Vanaf november zat er een Waterspreeuw ten zuiden van Assen.

Tallose zeldzame broedvogels werden het afgelopen jaar in hogere aantallen geteld in Drenthe. Hier volgt een opsomming met vermelding van aantallen territoria: Baardman 96, Grauwe Klauwier 462, Kraanvogel 28, Middelste Bonte Specht 34, Nachtzwaluw 238, Oehoe 3, Paapje 176, Slechtvalk 8, Tapuit 38, Roodmus 2.

Er zijn ook tallose zeldzame broedvogels die het niet goed hebben gedaan vergeleken met voorgaande jaren. Dat we voor het 3^e opeenvolgende jaar te maken hadden met droogte heeft hier zeker een rol bijgespeeld. Het gaat om soorten als: Geoorde Fuut 54, Kluut 2, Kwartelkoning 4, Porseleinhoen 11, Roerdomp 28, Roodhalsfuut 3.

Tekst: Anne Hielke v.d. Meulen

Foto's: Jakob Keun

50 jaar bezig met natuur in en om Vries

In gesprek met Wietske Jonker

Het zal ongeveer 1990 geweest zijn dat ik Wietske leerde kennen. Gedurende 30 jaar kwam ik haar op allerlei plekken tegen: In het oude gemeentehuis van Vries, waar zij (ooit het jongste) raadslid en later wethouder was en waar ik de eerste voorlichter was; in de supermarkt, waar Wietske mij bijpraatte over haar acties;

buiten het dorp: Wietske te paard en ik hardlopend – voor praatjes hadden we dan geen tijd; in het nieuwe gemeentehuis, waar Wietske vaak dingen te bespreken had en waar ik ook weer werkte, nu als communicatieadviseur.

Op 9 februari bezocht ik Wietske voor het eerst in 30 jaar in haar eigen huis aan de Veenweg, waar zij al sinds 1968 woont. Ruim twee uur praatten we over haar activiteiten voor het IVN. Wietske heeft sinds een jaar ALS. Dat betekent dat ze minder actief zal kunnen zijn. Ook blijven we verstoken van haar veelzeggende tekeningen, omdat haar handen het niet zo goed meer doen. Tijd om een paar hoogtepunten in 50 jaar Wietske bij het IVN Vries op een rij te zetten.

Tureluurs van de tureluurs

Wietske en Jan Eppo Jonker kochten in 1968 hun leegstaande boerderijtje van de gemeente Vries. Daardoor maakte Wietske kennis met een aantal ambtenaren, die ook fervente IVN-ers bleken te zijn. Zo raakte Wietske al meteen betrokken bij het IVN. Al voor de ruilverkaveling, begin 70-er jaren, reed Wietske op het landbouw-werkpaard over de zandpaden en langs de nog kronkelende Matsloot tussen Vries en Zeijen. “Tureluurs van de tureluurs” werd ze er. Maar aan de ruilverkaveling viel niet te ontkomen: de Matsloot werd rechtgetrokken, de zandpaden geasfalteerd, de weilanden ontwaterd, het land opnieuw verdeeld, de tureluurs en andere vogels verdwenen en ook de karakteristieke planten van de zandwegen: grasklokje, echte guldenroede, zandblauwtje, muizenootje. Het IVN

schikte zich wat betreft de ruilverkaveling naar de boeren. De meeste boeren kenden en vertrouwden Wietske, omdat velen van hen les hadden gekregen van haar vader op de Middelbare Landbouwschool. De verhouding tussen boeren en gemeente was ook redelijk positief. Vries was een voorbeeld van een moderne ruilverkaveling, dat wil zeggen: met oog voor de natuur. Het was Harry de Vrome, de bekende landschapsarchitect, die verantwoordelijk was voor de natuuraspecten bij de ruilverkaveling. De bosjes tussen Vries en Donderen bijvoorbeeld zijn destijds aangelegd als compensatie. Maar de tureluurs zijn verdwenen. Na de ruilverkaveling vonden er geen vogeltellingen meer plaats omdat de boeren zeiden: tel de vogels maar niet meer, we weten wel dat ze zijn verdwenen.

Nieuw leven voor IVN Vries

Het IVN-bestuur raakte ontmoedigd door de verdwenen natuur. Het trad af. Dat was niet naar de zin van Lucas Odding, die behalve IVN-lid ook hoofd plantsoenen bij de gemeente Vries was. Hij wilde een actief IVN als tegenwicht tegen de natuuronvriendelijke overheidsplannen. Hij mobiliseerde een nieuw bestuur, met Wietske als secretaris. Het slapende IVN werd weer wakker. Wietske: "We organiseerden werkdagen om volgestorte drinkdobben weer open te maken voor

Overbemesting op het land leidt tot een overmaat aan brandnetels in aangrenzende natuurterreinen en houtwallen.

amfibieën, we hielden excursies naar stukjes natuur die in de ruilverkaveling gespaard waren". In de zeventiger jaren was het IVN-Vries heel actief. Onder andere werkte het IVN mee aan de oprichting van een Milieuraad, die gevraagd en ongevraagd advies gaf aan het gemeentebestuur. Die Milieuraad heeft bestaan tot aan de gemeentelijke herindeling in 1998.

Gifvrij groenbeheer

Dezelfde Lucas Odding die het IVN nieuw leven inblies, maakte zich grote zorgen over de plannen van de gemeente om al het groen

chemisch te onderhouden. Hij zette Wietske, die inmiddels raadslid was geworden (namens de PvdA), aan het werk. Hij had geld nodig, zo'n 6000 gulden, voor alternatief, gifvrij groenbeheer. Wietske wist de gemeenteraad te bewegen om dat bedrag uit te trekken. Zo werden onkruidbestrijdingsmiddelen taboe in de oude gemeente Vries. "Zo kun je iets bereiken", zegt Wietske nu, "als ambtenaar en bestuurder op één lijn zitten".

Halverwege de jaren 90 werd Wietske wethouder. Onder haar leiding werd een bermvriendelijk maaibeleid gehanteerd: maaien en het maaisel pas na een aantal dagen afvoeren, zodat zaden en kleine insecten eruit kunnen vallen. Ook was er het beleid bedacht om de slootkanten jaarlijks om en om te schonen: het ene jaar de ene kant, het volgende jaar de andere kant. Zo konden planten en insecten beter overleven. Woonwijk De Fledders tenslotte werd in die tijd zo ingericht, dat gifvrij onderhoud er goed toe te passen was.

De Drentsche Aa

Natuurlijk droeg Wietske ook het Drentsche Aa gebied een warm hart toe. Vele (orchideeën)-excursies heeft ze er begeleid. Een hoogtepunt daarbij was dat ze er een groep Kamerleden rondleidde, die een beslissing moesten nemen over de aanwijzing als Nationaal Park, later in het overleg met de agrarische bewoners van het gebied omgezet in Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap.

Beroemd en berucht in Den Haag

En dan de baanverlenging. 35 jaar sleepte de procedure om de start- en landingsbaan op vliegveld Eelde te verlengen en 35 jaar heeft Wietske zich ertegen verzet. Namens het IVN trad ze op als adviseur van VOLE (Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde). Eerst waren de beschermde vogels in het Zuidlaardermeergebied, dat als Natura 2000 gebied was aangemerkt, het argument. De kolgans en de kleine zwaan zouden verstoord worden door de grotere vliegtuigen die Eelde zouden aandoen. De overheid verwierp dit argument: het Zuidlaardermeer lag te ver weg. Maar veel dichterbij het vliegveld huisden zeker twaalf beschermde soorten vleermuizen. Vier daarvan hadden de bomen en leegstaande huizen langs de Eekhoornstraat, die gekapt en gesloopt moesten worden, als onderkomen uitgezocht. Wietske voerde tot in de Raad van State actie.

Toen de baanverlenging er in 2012 uiteindelijk toch kwam, waren alle acties zeker niet tevergeefs geweest. Er kwam een behoorlijke natuurcompensatie. Al voordat

er bomen werden gekapt, liet de luchthaven zeventien hoge bomen aanplanten. En de vleermuizen konden terecht in een spiksplinternieuwe vleermuizenkelder op de hoek van de Veenweg/Norgerweg, vlakbij hun oude stekkie.

Zeg het met tekeningen

Wietske benutte iedere gelegenheid, iedere vergadering, om te tekenen. Vooral waren het cartoonachtige protesten die haar acties vaak met humor onderstreepten. Tot in Den Haag waren haar tekeningen beroemd. Toen ze bij een zitting in Den Haag over de baanverlenging de betrokken minister op posterformaat in het 'zonnetje' had gezet, vroeg die bewindvoerder na afloop wel of ze de tekening mocht hebben... (zie omslag voor). Het tekent Wietske: op een milde manier, met de nodige humor, maar zonder ooit op te geven gaat ze tot het gaatje. Dat heeft de natuur in en om Vries de afgelopen 50 jaar geen windeieren gelegd!

Tekst: Joke Rosier

Foto: Jan Eppo Jonker

Voor heel veel leuke kunstnijverheid
Koffie en thee in verschillende soorten
Curry's, Tony Choclonely, Divine chocola en nog veel meer

Westerstraat 9
9481 CA Vries
06-57682869

Een scharlakenrode kelk in de winter

Tijdens een wandeling in de omgeving van Vries ontwaarde ik in de verte een vrouw in een lichtgroen jack. Net Wil Folkers, dacht ik. Ze was het. Wil was op weg naar de vindplaats van een bijzondere paddenstoel, vertelde ze. Een paddenstoel met een scharlakenrode kelk, die vooral op dood hout van esdoorns, maar ook op wilg en els, groeit. Nieuwsgierig geworden maakte ik rechtsomkeert en liep met haar mee. Voorzichtig zetten we onze voeten neer tussen takken, klimop en braamranken.

Ongeveer vijftien jaar geleden had Wil voor het eerst op deze plek de paddenstoel aangetroffen: de krulhaarkelkzwam of *Sarcoscypha austriaca*. Er is nog een soort, die er als twee druppels water op lijkt, de rode kelkzwam, *Sarcoscypha coccinea*. Alleen met behulp van een microscoop kunnen beide soorten van elkaar onderscheiden worden.

Dood hout leeft

Destijds lag er een grote dikke stam van een omgevallen esdoorn. Daar was het begonnen. Van de dikke esdoornstam was nu nog maar een smal stuk halfvergaan hout over. Een duidelijk voorbeeld hoe paddenstoelen prima opruimers zijn. Er lagen veel takken op de grond van de omringende esdoorns. Elk jaar werden er dan

ook steeds iets verderop exemplaren van de kelkzwam aangetroffen. Ook nu zagen we overal die vurige rode kelkjies.

Ze komen tevoorschijn in de vroege winter tot in het vroege voorjaar. Volgende keer nog maar eens kijken, de winter is nog niet voorbij.

Tekst en foto's: Wil Folkers en Annemarie de Vries

Het gentiaanblauwtje

Al meerdere jaren heb ik vergeefs geprobeerd het gentiaanblauwtje te fotograferen, maar afgelopen zomer is het gelukt.

Het gentiaanblauwtje is een vrij zeldzame soort die te vinden is op vochtige

heidegrond. De eitjes van de vlinder zijn overigens vaak gemakkelijker te vinden dan de vlinders zelf. Het gentiaanblauwtje is zo zeldzaam omdat ze niet alleen afhankelijk is van een zeldzame waardplant maar ook nog eens van een waardmier.

Het gentiaanblauwtje vliegt van eind juni tot eind augustus in één generatie. De vlinders voeden zich vooral met nectar van gewone dophei. Het vrouwtje

zet haar eitjes alleen en uitsluitend af op de knoppen van de klokjesgentiaan (de waardplant). De klokjesgentiaan is in ons land ook zeldzaam. Meestal legt ze één of twee eitjes per bloemknop. Soms leggen ook nog andere vrouwtjes de eitjes op dezelfde plant. Op de foto is dat mooi te zien want er zijn 6 eitjes op gelegd (de witte bolletjes).

De rups, die na een dag of 10 –15 uitkomt, eet zich vanuit het eitje direct de bloem in en voedt zich met de zachte delen, zoals het vruchtbeginsel. De rupsen

laten zich na circa tien dagen op de grond vallen en wachten daar tot ze worden 'gevonden' door een mier (een bos- of moerassteekmier). De rups scheidt een stof af die de mier oplik, waarna de rups wordt meegenomen naar het nest; de rups wordt vooral meegenomen omdat ze chemisch zeer sterk lijkt op een mierenlarve. In het mierennest laat de rups zich gedurende de herfst, winter en voorjaar voeden met mierenlarven, later ook met poppen.

Pas in juni of juli verpopt de rups zich en ontstaat de nieuwe vlinder. Als er mieren actief zijn, vallen deze de vlinder agressief aan. De verse vlinder werkt zich snel uit het mierenest en klimt meteen in een takje of grasspriet, uit het zicht van de mieren. Dan pas worden de vleugels opgepompt.

Dat noem ik pas een bijzonder leven! Op nog maar weinig plekken in Nederland te bewonderen, maar gelukkig kan er op o.a. het Balloërveld nog van worden genoten.

Tekst en foto's: Jan Westerhof

In hogere kringen, het mosschelpje

Een jaar geleden in november kwamen we aan het eind van een paddenstoeleninventarisatie door een indrukwekkende beukenlaan, het Hospitaallaantje tussen Een en Veenhuizen. Vroeger leidde dit naar het hospitaalcomplex van de strafkolonie Veenhuizen, nu lag het er vredig en stil bij. Maar wat zagen de enorm dikke beuken aan weerskanten van het verhoogde pad er merkwaardig uit, alsof er kleine schietschijven aan waren gehangen. Er zaten onregelmatige witachtige cirkels of kringen van ca 15 cm doorsnede op de stam van bijna elke beuk (*Fagus sylvatica*).

'Shielschijven'

“Dat zijn mosschelpjes”, sprak onze alwetende leider, “kijk maar met de loep naar die witte stipjes”. Inderdaad, rond die plekken zaten witte stipjes van 1-2 mm. Door de loep zag je dat het witte mini kommetjes waren, met hun opening naar

onder. Het bleken minuscule zwammetjes te zijn, mosschelpjes (*Chromocyphella muscicola*). De soortnaam ‘muscicola’ betekent mosbewoner. Ze zitten inderdaad vooral op mos en het ziet ernaar uit dat ze het mos dood maken of opeten, zoals een geit het gras rondom haar stik kaal graast, want die witte cirkel is een kring

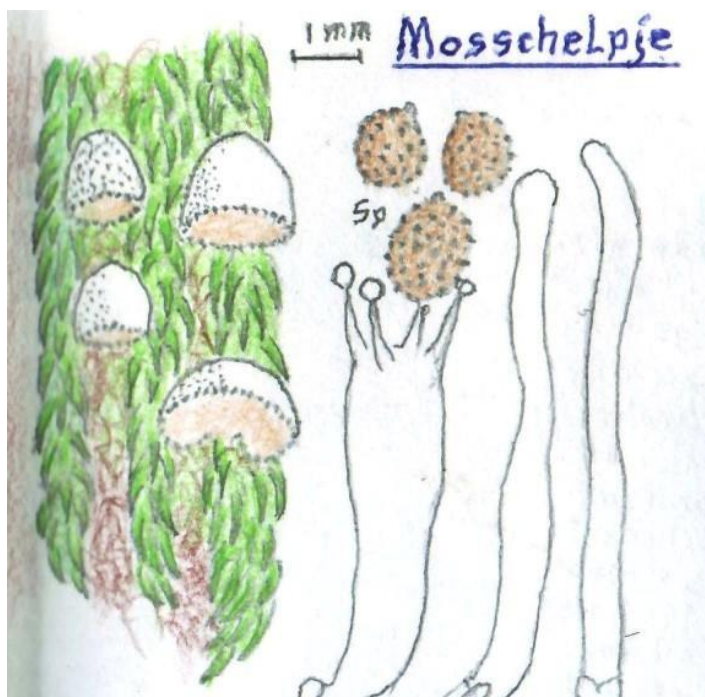
Chromocyphella muscicola

van dood, gebleekt mos en het centrum is dikwijls kaal. Maar of dat echt zo is, is blijkbaar niet duidelijk, want de verspreidingsatlas zegt: ‘associatie met mossen, mogelijk zwak parasitisch’ en meldt bovendien dat er geen enkele waarneming van voor 1990 was, maar wel een groot aantal in 345 atlasblokken daarna.

Teenschimmel?

Voor mij was het niet lang daarna een verrassing dat, op weg naar de brievenbus, mijn oog viel op witte kringen op de stam van de beuk vlak om de hoek. Nou moe, moet je kijken: mosschelpjes. De arme boom zag eruit of hij teenschimmel had. Mijn mond viel open, zo vlak bij huis, nog nooit gezien. Met een variatie op Cruijff: je ziet het pas als je het ziet.

Microscooptekening van Bernard de Vries

En dat is nu de vraag: had ik het inderdaad nooit gezien of waren ze er gewoon niet eerder geweest? Tot 2005 waren er in Nederland blijkbaar maar een of twee meldingen met lange tussenpozen, ook in andere Europese landen nauwelijks waarnemingen, behalve in Zwitserland en Engeland. Maar toen ze in 2008 eindelijk 'echt' gezien waren in Gelderland en er daarna gericht naar gezocht werd, bleken ze veel meer voor te komen. Altijd op beukenbomen, altijd op de noordkant, altijd op gesnaveld klauwtjes mos (*Hypnum cupressiforme*).

Als je het eenmaal gezien hebt zijn ze makkelijk te vinden: opvallende bleke cirkels op beukenbomen. Let er maar eens op. Het handigst is een rondje te gaan fietsen. Het is er nu een prima tijd voor, maar ze kunnen het hele jaar door gevonden worden als het vochtig genoeg is, bij voorkeur in oude bossen en landgoederen. Op de beuken langs de Groningerstraat zitten ze in elk geval niet, geen enkele witte ring, geen mos zelfs. Op de Norgerweg in Yde zie je ze alleen op de beuken langs de Brink, die blijkbaar beschutting en schaduw geeft.

Bernard de Vries uit Hoogeveen schreef in 2019 een leuk stukje over zijn zoektocht naar het mosschelpje en hij maakte een mooie tekening door de microscoop van de omgekeerde kommetjes die hun bruine sporen zo gemakkelijk kunnen laten vallen omdat de opening naar onder zit.

Er zijn natuurlijk vragen: parasiteren ze echt alleen maar op klauwtjesmos? Blijkbaar niet, want een Duitse site meldt ook voorkomen op gewone haarmuts (*Orthotrichum affine*).

Groeien ze echt nooit op andere boomsoorten? In de literatuur kwam ik maar één ander geval tegen in Nederland: mosschelpjes op een omgevallen wilde kers (*Prunus avium*)¹. Hoe leuk is het daarom dat vriendin Marian een foto stuurt van haar vondst van mosschelpjes op een zomereik (*Quercus robur*) in Haren.

Mosschelpje op zomereik in Haren

Dat is dus onze nieuwe uitdaging: laten we op zoek gaan naar mosschelpjes en vooral naar mosschelpjes op andere boomsoorten. En als je ze vindt, geef dat dan door aan Waarneming.nl.

En dit blijft een raadsel: vielen de mosschelpjes echt eerder niet op of hebben ze zich na 2005 razendsnel uitgebreid?

Tekst: Nicolien Bottema

Foto's: Nicolien Bottema, Ine van Raaij, Marian Hulscher

Brillen & Contactlenzen

Ook voor:
Verrekijkers en Loepen
(Horloge)Batterijen/Horlogebandjes
Gehoorapparaten

Aangesloten bij NUV0/ANVC
Gratis parkeren voor de deur!

Verslag van de Steenuilenwerkgroep

Inmiddels bestaat de steenuilenwerkgroep Donderen/Yde/Vries (onderdeel van de Steenuilenwerkgroep Eelde-Paterswolde-Vries) uit vijf actieve leden. Dat mag ook wel want er is nogal wat te doen om het kleinste uiltje (althans in ons land) voor Drenthe te behouden.

Vanaf half januari t/m de eerste weken in maart houden we een geluidsinventarisatie om een beeld te krijgen van de eventuele aanwezigheid van uilen.

Eind april/begin mei houden we een ei-controle. We kijken dan, zo voorzichtig mogelijk, in de kasten om te zien of er zich eieren bevinden.

In de laatste weken van mei controleren we, wederom door in de kasten te kijken, hoe de jonge vogels eraan toe zijn en dan worden ze, door een gecertificeerde “Ringer” geringd.

Nadat de jonge vogels zijn uitgevlogen maken we de

nestkasten schoon, vervangen oude kasten en plaatsen eventueel

kasten bij om zoveel mogelijk nestgelegenheden te creëren.

Steenuil

Thuis

Zo op het eerste gezicht lijken deze activiteiten nogal verstorend voor de vogels. Dat is tot op zekere hoogte ook zo maar de ervaring leert dat de uiltjes vrijwel alle gebeurtenissen gedwee over zich heen laten komen. Even in de nestkast kijken veroorzaakt weliswaar een iets benauwde blik van een broedend uiltje maar ze laten zich niet verjagen. Jonge vogels laten zich eenvoudig even vastpakken en in een katoenen tasje uit het nest mee naar beneden nemen. Op de grond laten ze zich rustig bekijken en ringen. Terug op het nest gaan ze, evenals de ouders, weer over tot de orde van de dag. De steenuil is gewend aan mensen en zelfs afhankelijk van menselijke kleinschalige agrarische activiteiten.

Een beetje “rommelig” struikgewas, wat paardenmest her en der (met de mestkever als voedsel), een half beschutte nestplaats, een muisvriendelijke omgeving, en de uil voelt zich thuis. Kleinschalig boeren dus, het houden van paarden of anderszins het houden van “boerderijdieren” zorgt voor een ideale steenuilen omgeving.

Kwetsbaar

Op het moment van schrijven hebben we in ons gebied al een aantal keren geluisterd of er zich uilen bevinden. In Donderen hebben ze al van zich laten horen. De op een mobieltje afgespeelde roep van het mannetje werd een paar keer beantwoord met een “tegenroep”. Altijd weer een prachtig moment. Ze zijn er nog, zo kwetsbaar als ze zijn. De juiste biotoop is schaars en de steenmarter vormt een geducht gevaar. Zij tikken graag een eitje maar ook de vogel zelf is verre van veilig voor deze, op zich prachtige, rover. De nestkasten zijn dan ook zo “marterproof” mogelijk gemaakt.

Uitgevlogen

Het afgelopen jaar heeft het alom beruchte virus nogal wat roet in het eten gegooit. We hebben het aantal uitgevlogen vogels niet goed kunnen tellen door de beperkende maatregelen en ook het ringen is niet doorgegaan. Samen met de observaties van de nestkasthouders hebben we gelukkig wel geconstateerd dat er in Donderen een aantal jonge vogels is uitgevlogen.

Ik begon dit stukje met de vijf actieve werkgroep leden. Nog mooier zou het zijn als er zich nog een paar mensen zouden aanmelden. We zijn ons gebied actief aan het uitbreiden en niet iedereen kan op elk gewenst moment in actie komen. Meld je dus gerust aan om mee te doen!

*Namens de steenuilenwerkgroep,
Ronand Valstar*

TOLNER

BEELD - GELUID - HUISHOUDELIJKE APPARATUUR

Eigen Technische Dienst

Notities uit mijn natuurdagboek

4 november 2020 Blauwalg

Bij mijn regelmatige rondje Visgat in Yde ga ik ook langs de daarachter gelegen poel, waar het stilstaande water helemaal bedekt is met blauwalgen. In een potje neem ik wat van mee om thuis onder de microscoop te bekijken. Ik maakte er wat foto's van. Het is een smerig stinkend goedje! Onder microscoop bij een vergroting van 600x zie je allemaal langgerekte, bolvormige Barbapappa-achtige figuurtjes. Ze hebben een heldere dikke celwand en zijn gevuld met

bruingroenige korrels. Ze zijn net als wieren en andere groene planten in staat tot fotosynthese waarbij zuurstof wordt geproduceerd. De blauwalgen of blauwwieren behoren tot de

oudste organismen en hebben in de evolutie een belangrijke bijdrage geleverd aan het ontstaan van het leven op land. Ze gebruikten hun chemische machinerie om de energie van het zonlicht te vangen en daarbij zuurstof te produceren, waardoor ingewikkelder levensvormen mogelijk werden. Inclusief onze voorouders.

3 januari 2021 De dennenscheerder.

Rondom oud en nieuw zaten wij in een vakantiehuisje in de omgeving van Vorden. Naast het huisje was een bos met dode grove dennen. Een boswachter kwam er kijken en vertelde dat deze bomen van de droogte van de afgelopen jaren te lijden hebben gehad en in die verzwakte toestand aangetast zijn door een kevertje. Dat is een kleine bruine snuitkeversoort: de dennenscheerder (*Tonicus piniperda*).

Jammer genoeg heb ik dat beestje niet kunnen ontdekken toen ik bast van de stam af pelde. Wel zag ik de kleine gaatjes die door bevruchte wijfjes van de snuitkever zijn gemaakt. De gaatjes zijn door de dennenschors geboord tot op het spint, het jongste hout. Ook zag ik bij een doorgezaagde stam de smalle jaarringen van de laatste jaren die vertellen over de droogteperiodes. Op waarneming.nl las ik dat sinds de 19^e eeuw op grote schaal dennen zijn aangeplant op arme zandgronden.

Paul van der Veur

Coop

altijd dichtbij

Openingstijden

maandag t/m vrijdag	08:00 - 20:00
zaterdag	08:00 - 19:00
zondag	12:00 - 17:00

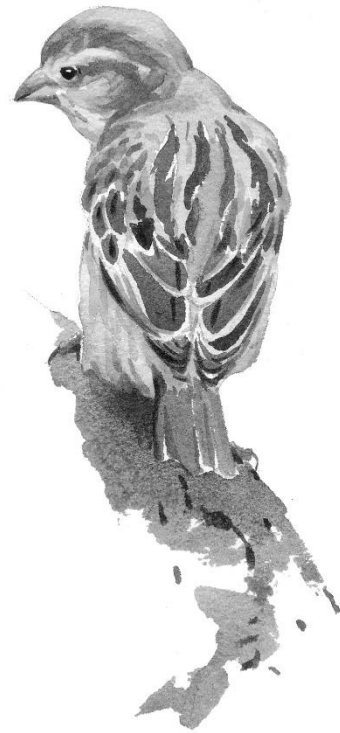
Coop Koetsier Vries & medewerkers

Oude Asserstraat 2

Samen maak je 't verschil

Musjes van Erik van Ommen

Boekbespreking: Zo doen vogels dat

Duizelingwekkend boek over de nieuwste vogelinzichten

Nog maar enkele eeuwen geleden dacht de mens dat zwaluwen overwinteren in de modder van sloten. Inmiddels weten we beter en vooral veel méér, maar nog steeds stelt de vogel de mens voor raadsels. Wel komt de wetenschap snel dichterbij.

Vier jaar na haar bundel De genialiteit van vogels vat de Amerikaanse wetenschapspublicist Jennifer Ackerman in Zo doen vogels dat opnieuw de laatste stand van de ornithologie samen. Haar verdienste is dat ze dat toegankelijk kan, in heldere bewoordingen en met een grote rijkdom aan anekdotes en bijzonderheden. Zo zijn er aanwijzingen dat wouwen en valken brandende takjes van natuurbranden

verplaatsen om elders brand te stichten en zo prooien op te jagen. De topsnelheid van een kolibrie is 385 maal de eigen lichaamslengte per seconde, oftewel tweemaal sneller dan de topvlieger slechtvalk, en sneller dan een straaljager of de Space Shuttle die terugkeert naar de aarde. Een duizelingwekkend boek.

Jean-Pierre Geelen (in de Volkskrant van 6-11-2020)

Jennifer Ackerman: Zo doen vogels dat. Uit het Engels vertaald door Frank van der Knoop. Prometheus | € 27,50

**AUTOBEDRIJF
HAZENBERG B.V.**

REPARATIE/ONDERHOUD, AIRCOSERVICE,
VERKOOP NIEUW/GEbruikt, TANKSTATION AVIA, WASBOXEN,
PECHHULP/TRANSPORT/BERGING, AUTOSCHADE.

Oude Asserstraat 32, Oude Asserstraat 19, Asserstraat 1
9481 BL Vries
Tel. : (0592) 54 12 12
Fax : (0592) 54 40 56

K.v.K.: 04035343000
www.autobedrijf-hazenberg.nl
info@autobedrijf-hazenberg.nl

Natuurmomentjes in De Punt.

Eind september ben ik begonnen met wildcamera's te plaatsen bij wat ruige hoekjes achter op ons erf. Ik wilde nu weleens zien wat er in de nacht rondspookte. Ik begon overdag met een dode haas, die ik van de weg plukte, neer te leggen. Deze was zeer in trek bij eksters, maar vooral bij een kat. Die sleepte hem de bosjes in, nagekeken door een buizerd. De buizerd verdween later ook in de bosjes.

Vervolgens een kip die van ouderdom was doodgegaan. Ik had hem stevig vastgebonden met een poot aan een tentharing om te voorkomen dat een vos

Steenmarter

hem ongezien zou meenemen. De eerste nacht werd er door een egel en een prachtige steenmarter aan gesnuffeld, maar niet gegeten. Na de volgende nacht was de kip volledig verdwenen. Op de camera was niets te

zien: de batterijen waren leeg. Balen! Het moet haast wel een vos zijn geweest, want er was kracht voor nodig om de 3 kg-zware kip los te halen en mee te nemen.

De bio-kip die ik haalde in de supermarkt en vervolgens neerlegde, werd vooral door katten en egeltjes opgegeten. De steenmarter en de bunzing snuffelden er wel aan, maar waren erg schuw.

Omdat vooral katten de kip aten ging ik geweekte hondenbrokjes gebruiken om beestjes te lokken en ze te conditioneren om te blijven langskomen. Wel met mate, want de beestjes moeten wel hongerig blijven en hun natuurlijke prooien blijven vangen.

Bij een rommelhokje onder de bomen kwamen veel beestjes. Muizen, die een brokje in de bek meenamen. Een steenmarter die een gillende prooi pakte. Ook de bunzing en vele malen weer de steenmarter, samen nog wel in hetzelfde

territorium. Ook een paar maal een haas. Maar ook nog tot mijn grote verrassing een kerkuil op de grond! En enkele dagen later een houtsnip. Vele filmpjes van deze mooie prachtige dieren, zo maar gefilmd op het eigen erf. Toen het had gesneeuwd kon ik het

Bunzing

spoor van de steenmarter volgen. Steeds door en langs houtwal of hekwerk. Waar hij heenging, hou ik geheim.

Een probleem vind ik toch wel de katten. Die zijn ook veelvuldig voor de camera verschenen. Ik heb in één nacht wel vijf verschillende katten op de camera gezien. Wat zou het fijn zijn als de katten 's nachts worden binnengehouden!

Tekst en foto's: Roelof Maring

HAIRCORNER
NEWLOOK

Brinkstraat 7 | Tel.: 0592 - 543587

Verschillende vleugels

Vliegende vogels en vleermuizen zijn vrij gemakkelijk uit elkaar te houden in de schemering, doordat vleermuizen veel grilliger vliegen. Met hun abrupte bewegingen wekken vleermuizen wellicht de indruk dat het brokkenpiloten zijn, maar in werkelijkheid zijn ze in vele opzichten betere 'vliegmachines' dan vogels. Een vleermuisvleugel bestaat uit een vlieghuid en bevat anders dan bij vogels veel botten. De hele hand met sterk verlengde vingers is in de vleugel ingebouwd. Bovendien zijn deze botten zeer flexibel waardoor ze kunnen buigen. Daardoor kan het dier zijn vleugels veel meer vervormen dan vogels. Verder kan een vleermuis zijn linkervleugel anders laten bewegen dan zijn rechtervleugel. Dat stelt het zoogdier in staat de meest ingewikkelde manoeuvres te maken, zoals de abrupte vliegbewegingen. Al zou een vogel grillig willen vliegen, hij zou het niet kunnen

Daarnaast kan het zoogdier zijn vleugels richting het lichaam opvouwen tijdens de opwaartse slag. Hiermee bespaart de vleermuis 35 procent energie ten opzichte van vogels. En om het beeld van brokkenpiloot helemaal aan diggelen te slaan: enkele maanden geleden werd bekend dat de gierzwaluw niet meer de snelste vlieger is. De nieuwe recordhouder, met 160 kilometer per uur, is geen vogel, maar de guanovleermuis.

Ylva Poelman in Trouw (17-2 2017)

Twee mooie foto's van Jan Westerhof

Bastaardsatijnvlinder

Grote groenuil

Brink 10, 9481 BE Vries
info@brink10.nl
www.brink10.nl

SLAGER ZIELSTRA MEER DAN VLEES

Nieuwe Rijksweg 13
 9481 AN Vries
 0592542298

gzielstra@gmail.com
www.slagerzielstra.nl

Jeugdactiviteiten in Yde

Kijk voor meer foto's op de achterflap.

De eerste jeugdactiviteit was het “Weide- en watervogels spotten” in de Oostpolder bij het Zuidlaardermeer dat op zondagmiddag 1 oktober zou plaatsvinden. Ondanks strenge corona voorzorgsmaatregelen die we hadden bedacht, kregen we van Het Groninger Landschap uiteindelijk geen toestemming.

Een andere activiteit leverde wel een mooi resultaat op. Mijn voorstel aan de mensen van de Cultuurkeet om met kinderen kleurige

herfstbladeren te gaan schilderen, werd omarmd. Ook door het personeel van de basisschool in Yde. Ons doel was om kinderen blij te maken van het “toveren met waterverf” in deze al zo lang voortdurende coronatijd. Van 26 t/m 29 november stond de fraai beschilderde Cultuurkeet bij de O.B.S. De Duinstee in Yde.

Op de donderdag en vrijdag werd de jeugdactiviteit genaamd “Blad Veur de mond” georganiseerd. Eerst met de kinderen van groep 3, 4 en 5 en de volgende dag met groep 1 en 2. Na een kleine wandeling door een nabij gelegen wilde tuin werden de verzamelde kleurige herfstbladeren geaquarelleerd. En dat gebeurde buiten, staand aan een tafel, bij 10 C°. Het werd er muisstil, zo geconcentreerd waren ze bezig. Eerst de omtrek van het blad tekenend en daarna met penseel, water en verf schilderend. Een groot, onverwacht succes. In de school werd een vitrine ingericht met de kunstwerkjes van de kinderen. Op zaterdag en zondagmiddag was er nog een “Meet and Greet” gepland maar daar was met het ongunstige weer niet veel belangstelling voor. Wel kwamen er nog twee jongens kijken die op de donderdag al blaadjes hadden geschilderd. Ze gaven aan dat ze nog wel eens wat wilden schilderen. Ik leende ze een palet met verf, penselen en aquarelpapier. Tot mijn verrassing kwam een van de twee later weer terug om zijn aquarelletje van een blaadje te laten zien. Voor mij kon de dag toen niet meer stuk!

Paul van der Veur

Alles onder 1 dak

Voorheen Formido

KlusWijs Voordelige bouwmarkt • Uitgebreid assortiment • Verfspecialist
KW Wonen Deuren • Zonwering • Vloeren • Raamdecoratie • Woonaccessoires
Kastvisie Inbouwkasten • Schuifdeuren voor kasten • Maatwerkmeubelen

KlusWijs Tynaarlo Onlandweg 5 • 9482 TC Tynaarlo • 0592 - 541 714 • www.kluswijs.nl

✓akkundig ✓ertrouwd ✓oordelig

In één week van -15 naar +15

*Watersnip in de kou, februari '21,
foto Jan Westerhof*

In februari gingen we van streng winterweer razendsnel over op voorjaar.

Uit een kranteninterview:

Van min 15 naar plus 15 graden in een week tijd, dat vergt veerkracht van de natuur. Kan die dat aan?

‘Dit zijn de tijden van selectie’, zegt

Arnold van Vliet, bioloog van Wageningen

University en coördinator van Natuurkalender.nl, een site voor natuurfenomenen sinds 1868. ‘De zwaksten onder de dieren en planten vallen nu af. Voor sommige soorten kunnen deze weken een Ctrl-Alt-Delete zijn. De ijsvogel en zilverreiger hebben zwaar te lijden gehad van het ijs. Ze konden daardoor niet bij hun voedsel (vis), en ook al dooit het: het ijs is nog niet meteen weg.

Het zal ook spannend worden welke vissen en amfibieën komen boven drijven in tuinvijvers die afgelopen week waren bedekt met zowel ijs als sneeuw. Die kunnen helemaal verstikt zijn geraakt.’

Voor organismen onder de sneeuw was de week winter prima te doen, volgens Van Vliet: ‘De sneeuw vormde een isolatielaag, de grond eronder werd vaak niet veel kouder dan een paar graden onder nul.’

Wat doet die snel intredende warmte met de natuur?

Van Vliet: ‘Voor mij als wetenschapper wordt de komende periode veel spannender en interessanter dan die week vorst. Door temperaturen boven de 15 graden zullen insecten activeren, zeker als ook de zon erbij komt. Dagvlinders als citroenvlinder en dagpauwoog zullen opleven, maar zijn gevoelig voor grote schommelingen in temperatuur. Bij wespen zullen de koninginnen actief worden. Vóór de kou stonden al best veel plantensoorten in bloei, die zijn nu weer in winterstand gezet, waardoor er nu minder voedsel is voor die oplevende insecten. En dan is het nog maar februari: de kans dat er na die warmtegolf ineens weer kou komt, is zeer groot. Dan krijgen die insecten weer een klap.’

Uit: De Volkskrant van 16-2-2021

Wisseling van de Steenuilen wacht.

Aan de wieg van de steenuilenwerkgroep staat Erna van Elk. Een aantal jaren geleden heeft zij samen met Anne v.d. Zijp uit Paterswolde de “Steenuilenwerkgroep Eelde-Paterswolde-Vries” nieuw leven ingeblazen. Zij heeft ons, leden van de afdeling Vries waar Donderen en Yde ook onder vallen, op uiterst creatieve wijze “geronseld” door te appelleren aan ieders gevoel voor natuur en het behoud daarvan. Dank daarvoor Erna, niet alleen de steenuil maar ook wij als leden doen er ons voordeel mee! Nu wij een aantal jaren draaien trekt Erna zich terug als coördinerend lid van de werkgroep en geeft het stokje over aan ondergetekende. Voor informatie en vragen kunt u zich dus vanaf nu wenden tot:

Ronand Valstar Kerspel 8 9481 GT Vries	Email: kolenval@ziggo.nl Mobiël: 06-20150223
--	--

Waterral

Foto Jan Westerhof

Activiteitenprogramma IVN Vries 2020- 2021

Vooraf.

In het afgelopen jaar en ook deze winter hebben we alle activiteiten moeten afzeggen vanwege de coronamaatregelen. Dat was jammer. Je mist het onderlinge contact en natuurlijk ook de mooie presentaties die we op de rol hadden staan. Maar we kijken weer vooruit en gelukkig komen de inleiders graag voor een herkansing. We starten met een aantal buitenactiviteiten. Na de zomer beginnen de lezingen weer. Indien nodig zullen we ons houden aan de corona voorschriften.

April 2021

Zaterdag 17 april

Plantenruilbeurs

op het landgoed “Bosch en Vaart”,
Groningerstraat 32, Vries.

Van 10.00 tot 12.00 uur kan iedereen, ook niet leden, planten brengen en meenemen. Om 11.00 uur is er een korte rondleiding. De koffie en thee staan klaar. Iedereen is welkom. Parkeren aan het kanaal. Ingang naar de tuin en oranjerie is langs het koetshuis.

Mei 2021

Zondag 23 mei (1^e Pinksterdag)

Voorjaarswandeling in het Noordlaarderbos.

Start om 10.00 uur in het Natuurvriendenhuis Hondsrug (Nivon), De Duinweg 6 in Noordlaren. We hebben van de snertwandeling die niet door kon gaan een zonnige

voorjaarswandeling gemaakt. Ook nu wordt de wandeling ingeleid en begeleid door Ingrid Schenk. Zij schreef in 2016 de “Kroniek van het Noordlaarderbos”, de woelige achtertuin van de stad Groningen. “Dat lijkt me leuk om te doen”, schrijft ze. “Vooraf kan ik wat vertellen over de geschiedenis en de cultuurhistorie van het bos en de omgeving”. Een betere gids voor ons is er niet. Einde van de wandeling ca. 12.00 uur. Aanmelden bij: kormulder@kpnmail.nl Tel. 0592 544139, of 06 23948585.

Juni 2021

Zaterdag 5 juni

Excursie naar het biologisch akker- en tuinbedrijf Horaholm, Dijksterweg 12 in Hornhuizen (Gr.)

Tijd: van 14.00 tot 16.00 uur. Vertrek vanaf de Brink: 13.00 uur (carpoolen). Na lang overwegen schakelde Harm

Westers in 2002 over van gangbare naar biologische bedrijfsvoering. Nu staat er een modern biologisch akker- en tuinbouwbedrijf van 100 ha (excl. 25 ha kwelder) waar continu gewerkt wordt aan de ontwikkeling van een uiterst duurzaam bedrijfssysteem. Op welke wijze? Door niet te ploegen, maar te woelen. Door alleen kruiden fermenten en groenbemesting toe te passen. Door een “regeneratieve landbouw methode” te ontwikkelen die, in combinatie met een goede opbouw van humus in de bodem, de meest mineralen- en vitaminen-rijke producten produceert . Harm en zijn zoon Erwin doen dit in nauw overleg met een Duits landbouw onderzoeksinstituut. Deze productiewijze, in combinatie met bloemrijk akkerrand beheer, handhaving van veldstruweel, poeltjes, enz. is onze toekomst. Hier gebeurt het. Ga mee naar Horaholm in Hornhuizen!

September 2021

Dinsdag 21 september

Lezing: De Hunzevallei in vogelvlucht door Geert de Vries, natuurkenner en –fotograaf.

Tijd: 20.00 – 22.00 uur in het dorpshuis “De Pan” in Vries.

Geert is een gepassioneerd verteller.

Het doel van zijn verhalen en beelden is laten zien hoe mooi de natuur in elkaar zit. Voor de pauze staat het ontstaan en herstel van de Hunze centraal. Daarna wordt gekeken hoe een aantal planten- en diergroepen (zoals amfibieën, moerasvogels en de wintergasten onder de vogels) zich een plek hebben veroverd in deze nieuwe wereld. Geert kan de soms ingewikkelde natuur op een boeiende en heldere manier vertellen.

Oktober 2021

Dinsdag 26 oktober

Lezing: Terug naar Rottumerplaat door Aaldrik Pot en Nicolette Branderhorst

Tijd: 20.00 – 22.00 uur in het dorpshuis “De Pan” in Vries.

Aaldrik en Nicolette verbleven voor Staatsbosbeheer van maart tot augustus 2019 als vogelwachters op Rottumerplaat. Ze vertellen aan de hand van prachtige beelden over de avonturen tussen de vogels en de zeehonden. Het was hun grootste wens om te ervaren hoe het is om een tijd lang te wonen en te werken op een afgelegen plek waarbij natuurstudie de belangrijkste dagbesteding is. Ze

laten zien hoe tienduizenden steltlopers uit allen macht proberen hun jongen groot te krijgen. Maar ze vertellen ook over hun onbegonnen werk tegen het strandvuil, de dynamiek van zand, zee en wind en hun poging tot het leiden van een eenvoudig bestaan.

November 2021

Zaterdag 7 november

Natuurwerkdag in het Holtveen

Start om 9.30 uur bij de paardenstal van Hans en Thea aan het grote zandpad. Einde 14.00 uur.

Verwijderen houtopslag, onderhoud paden, waterplanten verwijderen, enz. Doet u ook mee?

Voor gereedschap, koffie, thee, soep en broodjes wordt gezorgd.

Aanmelden bij Sipke Sikkes, sikkesvanelk@hetnet.nl of tel. 0592 543497.

Dinsdag 23 november

Lezing: Een kunstenaar op reis naar Spitsbergen

door Erik van Ommen, kunstschilder.

Tijd: 20.00 – 22.00 uur in het dorpshuis “De Pan” in Vries.

In 2017 verbleef Erik van Ommen met zijn vrouw Wilma een week in het wetenschapsdorp Ny-Alesund op Spitsbergen. Vervolgens voeren ze met een expeditieschip naar het poolijs, op zoek naar de ijsbeer. Van deze reis maakten zij het boek “Spitsbergen – logboek van een kunstenaar”.

Voor de pauze laat de kunstenaar aan de hand van video's en prachtige afbeeldingen zien hoe hij verschillende technieken beoefent. Na de pauze zien we hoe hij in het hoge noorden heeft gewerkt en hoe zij hun verblijf op Spitsbergen hebben ervaren.

NB | Voor de lezingen wordt een vrijwillige bijdrage van € 2 gevraagd.

Geen jeugdactiviteiten gepland voor 2021

In verband met de coronamaatregelen zijn de natuur/infocentra tot nader order gesloten. Ook de basisscholen hebben geen ruimte voor natuurlessen of snoeien buiten. Met de leerkrachten is afgesproken om in september weer contact te hebben. De belangstelling blijft, gelukkig!

Colofon IVN Vries

Bestuur

Voorzitter

(Algemene zaken, PR en ledenwerving)

Peter Kwast

p.l.kwast@hotmail.nl

T : 06 1501 7095

Secretaris

Kees Langeveld

Houtwallen 17, 9481 ER Vries

secretariaat.ivnvries@gmail.com

T : 0592 543 951

Penningmeester

Dick Koelewijn

penningmeester.ivnvries@gmail.com

T : 0592 543 317 of 06 5389 2229

Bankrek.nr: NL19RABO0366 5693 09

Bestuursleden

Sipke Sikkes

(plv.voorzitter)

sikkesvanelk@hetnet.nl

T: 0592 543497

Redactie Kornoelje

Heim Meijerink

hpmeijerink@hetnet.nl

Ina Maring

maringvanderveen@gmail.com

Joke Rosier

rosierjoke@gmail.com

Vormgeving Kornoelje

Joke Rosier

Werkgroepen

1. De Vlindertuin

Wil Folkers; alkasa@home.nl

T : 0592 542 732

2. Vogels

Anne Hielke van der Meulen;

a.h.vd.meulen@gmail.com

T : 0592 315 924

3. Jeugdactiviteiten

Inneke Brouwer

innekebrouwer@gmail.com

4. Bomen, ruimtelijke ordening en milieu

Wietske Jonker- ter Veld

wlterveld@hotmail.com

5. Steenuilenwerkgroep

Ronand Valstar: T: 06-20150223

kolenval@ziggo.nl

6. Stichting De Vriezer Holten

(v/h De Fledders)

Eelke Riemersma; T : 0592 543 818

eelke.riemersma@kpnplanet.nl

Activiteitencommissie

Kor Mulder; kormulder@kpnmail.nl

Sipke Sikkes; sikkesvanelk@hetnet.nl

Schoolprojecten

De Vijverstee, OBS: Welterberg

De Holtenhoek, CBS: Holtveen

Inneke Brouwer

innekebrouwer@gmail.com

Sipke Sikkes; sikkesvanelk@hetnet.nl

Websitebeheerder

Anne Hielke van der Meulen

Website:

www.ivn.nl/vries

foto Kornoelje voorzijde: © Erik van den Ham

Jeugdactiviteiten in Yde | Zie pagina 37

Water- en houtsnippen in de sneeuw
Foto's Jan Westerhof, februari 2021

